

УДК 378:015.364

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-1-44>

Інна МАЛЕЦЬКА,

orcid.org/0000-0003-1912-7397

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
Одеського державного аграрного університету
(Одеса, Україна) 0673797643@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНТЕНТУ ВИБІРКОВИХ ДИСЦИПЛІН ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Статтю присвячено сучасним вимогам формування змісту вибіркової дисципліни як вагомого складника ОП в побудові особистісної освітньої траєкторії з огляду на ситуацію воєнного стану. Закцентовано увагу на важливості доповнення (оновлення) загальноуніверситетських каталогів вибіркового дисциплін і вибіркового блоку предметних освітніх програм, орієнтованих на посилення стресостійкості, стабілізації психічного стану проявів психічних розладів, первинної медичної допомоги в кризових ситуаціях, інформаційної гігієни, націлених на національно-патріотичне, громадянське і державницьке виховання, галузевий і регіональний контексти тощо.

Важливою має стати комплектація дисциплін з урахування потреб розвитку додаткових компетентностей, спрямованих на посилення стресостійкості, вміння швидко адаптуватися до обставин, гнучко використовувати здобуті раніше знання й навички. Актуальними мають стати дисципліни, скеровані на практику, з чітко прописаними метою і завданнями, програмними результатами навчання відповідно до обставин наочних і прихованих небезпек у сучасності. Звернено увагу, що досвід номінування дисциплін з підкреслено практичним спрямуванням, котрі одразу привертають увагу здобувачів, вартіший творчого наслідування й розвитку.

Важливим є саме наповнення дисципліни: вона має містити актуальні теми для осмислення, бути практично орієнтованою, презентувати релевантний список рекомендованої літератури останніх років. Силабус і робоча програма ВК має продемонструвати відповідний рівень її укладача, котрий уважно стежить за новинками літератури, швидко імплементує нову інформацію в навчальний процес, обізнаний із новаціями самого предмета вивчення, націлений на перманентний саморозвиток і самовдосконалення.

Ключові слова: вибіркова дисципліна, компетентність, каталог вибіркового дисциплін, освітня програма, воєнний стан.

Inna MALETSKA,

orcid.org/0000-0003-1912-7397

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
Odesa State Agrarian University
(Odesa, Ukraine) 0673797643@ukr.net

FEATURES OF FORMING THE CONTENT OF ELECTIVE DISCIPLINES OF THE EDUCATIONAL PROGRAM IN HIGHER SCHOOL IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The article is devoted to the modern requirements for the formation of the content of an elective discipline as a significant component of the OP in building a personal educational trajectory in view of the martial law situation. Attention is focused on the importance of supplementing (updating) the general university catalogs of elective disciplines and the elective block of subject educational programs focused on increasing stress resistance, stabilizing the mental state of manifestations of mental disorders, primary medical care in crisis situations, information hygiene, aimed at national-patriotic, civic and state education, industry and regional contexts, etc.

The set of disciplines aimed at developing additional competencies aimed at increasing stress resistance, the ability to quickly adapt to circumstances, and flexibly use previously acquired knowledge and skills is important. Disciplines aimed at practice should become relevant, with clearly defined goals and objectives, program learning outcomes in accordance with the circumstances of obvious and hidden dangers in modern times. It is noted that the experience of nominating disciplines with an emphasized practical orientation, which immediately attract the attention of applicants, is worthy of creative imitation and development.

The content of the discipline itself is important: it should contain relevant topics for reflection, be practically oriented, present an up-to-date list of recommended literature of recent years. The syllabus and work program of the VC should demonstrate the appropriate level of its compiler, who closely monitors new literature, quickly implements new information into the educational process, is familiar with the innovations of the subject of study itself, and is aimed at permanent self-development and self-improvement.

Key words: elective discipline, competence, catalog of elective disciplines, educational program, martial law.

Постановка проблеми. Підготовка здобувачів вищої освіти – складне і багатокомпонентне завдання, яке ставить перед собою вищий навчальний заклад. Наповнення освітніх програм, у яких поєднано обов'язкові і вибіркові навчальні дисципліни, має місце практична підготовка, має вирізнятися цілісністю, демонструвати взаємозв'язок між складниками, комплектуватися з урахуванням таких вимог: наповнення дисциплінами, що впроваджують сучасні знання з базового фаху, створюють умови для формування рівня професійної культури та інтеграції особистості в національну і світову культуру, формують світогляд, що відповідає сучасному рівню знань. Вибіркові дисципліни в індивідуальному плані здобувача освіти у вищій школі сьогодні є не менш важливими в порівнянні з обов'язковими компонентами, адже саме вони опредмечують особистісні пріоритети здобувача в навчанні і нерідко згодом по його завершенню. Перелік вибіркових компонентів освітніх програм, які щороку можуть переглядатися, відтак має бути максимально гнучким, динамічним, постійно відкритим до нововведень.

Обставини, пов'язані із повномасштабним вторгненням росії 2022 року, у багатьох аспектах спровокували різновекторні зміни в системі підготовки здобувачів. Вони торкнулися й перегляду основних і вибіркових компонентів в освітніх програмах, скажімо, обов'язковим для хлопців став курс БЗВП. На нашу думку, необхідно предметно окреслити чинники формування набору ВК в ОП за сучасних обставин, а також сформулювати перелік рекомендацій із наповнення змісту самих ВК у новітніх умовах із метою ефективної імплементації їх в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ролі, змісту, ефективності елективної частини в підготовці здобувачів вищої школи, формування ними власної освітньої траєкторії в Україні ведуться здавна. Звісно, передусім ці процеси активізувалися з уведенням у дію нового закону «Про вищу освіту» 2014 року, згідно якого здобувачі мають право вільного вибору освітніх компонентів (Закон України). Наукова дискусія про контент, структуру, кількість ВК, їх зв'язок з ОК триває в дискурсі можливостей особистісного і професійного розвитку здобувачів, котрі самі вибудовують власну освітню траєкторію, розвитку ними soft skills, занурення в галузевий і регіональний контексти, збільшення можливостей саморозвитку і максимально ефективного фахового наповнення. Тут варто згадати дослідження С. Ясніковської (Ясніковський, 2020), Н. Денисенко, Н. Борбич, С. Марчук, І. Чемерис (Денисенко, 2023), Н. Стучинської, М. Матвієнко (Стучинський, 2023), К. Біницької, Л. Безе-

мчук, Я. Нагорного (Біницький, 2024), Ю. Бойчука, В. Борисова, О. Чехратової (Бойчук, 2024), С. Солодухіної, В. Хорошун (Солодухін, 2019) тощо. Більшість із них присвячено вибірковим компонентам в окремих галузях підготовки. Скажімо, Я. Пушкарьова, описуючи специфіку впровадження вибіркового компонента для здобувачів заочної форми навчання другого (магістерського) освітньо-кваліфікаційного рівня освіти «Розвиток дослідницьких навичок», наголосила на сильних сторонах його впровадження: практична спрямованість змісту, акцент на типових труднощах учасників освітнього процесу, застосування активних методів навчання. Описані практики імплементації вибіркової дисципліни дозволили авторці констатувати, що «курс став ефективним інструментом для усвідомлення ролі академічної культури та наукового письма, а також надав базові засоби для самостійного входження в дослідницький процес» (Пушкарьова, 2025: 34). Між тим, спеціальних досліджень, присвячених практикам наповнення каталогів вибіркових дисциплін для ОП у період воєнного стану, украй мало. Відтак вважаємо за необхідно окреслити низку важливих позицій щодо контенту ВК і каталогів ВК у цьому дослідженні.

Отже, **мета статті** – проаналізувати специфіку, окреслити можливості наповнення змісту варіативного складника підготовки фахівців вищої школи в період воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило ризики в усіх галузях життя, зокрема і в освіті. З перших днів війни освітяни змушені були адаптуватися до нових умов праці, буквально «з коліс» прилаштовуючись до змінених обставин і вимог життя. Скажімо, В. Продан окреслив такі основні чинники функціонування освіти в Україні з огляду на останні три кризові роки: розробка мобільних навчальних груп та шкіл в укриттях, використання дистанційного навчання, підтримка гуманітарних організацій, освіта в тимчасових притулках та адаптація програм до умов конфлікту (Продан, 2023: 130). Остання позиція є для нас надзвичайно важливою: зміст освітніх програм, сформований професорсько-викладацьким складом до 2022 року, не може таким же залишитися у 2025-му. Проте якщо набір обов'язкових компонентів є більш-менш сформованим відповідно до освітніх стандартів різних напрямів підготовки і спеціальностей, то вибірковий блок освітніх програм швидше може змінюватися відповідно до потреб часу. Цілком очевидно що в здобувачів будь-яких спеціальностей незалежно від рівня освіти у 2022–2025 рр. збільшився інтерес до дисциплін, націлених на розвиток додаткових компе-

тентностей, передусім орієнтованих на резилієнс, уміння швидко адаптуватися до обставин, творчо й нестандартно використовувати здобуті раніше знання й навички. У каталогах вибіркового дисциплін 2023–2025 рр. багатьох навчальних закладів освіти нами було знайдено чимало прикладів впровадження таких курсів, що свідчить про мобільність самих навчальних закладів, їх продуктивну співпрацю зі здобувачами, котрі прагнуть наживо здобувати знання, про які ще вчора навіть не замислювалися. Наведемо приклади таких вибіркового дисциплін: «Взаємодія вихователя ЗДО з родинами учасників бойових дій» (012 Дошкільна освіта; освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», «Гібридна війна Росії проти України: уроки та висновки» (014 Середня освіта (Історія); освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»; Волинський національний університет імені Лесі Українки), «Підприємництво в умовах воєнного стану» (дисципліна із загального каталогу Ужгородського національного університету), «Виживання в екстремальних ситуаціях» (дисципліна із загального каталогу Полтавського державного аграрного університету). Звісно, більш гнучкими щодо оновлення є загальноуніверситетські каталоги вибіркового компонентів, проте є чимало слушних прикладів осучаснення предметних освітніх програм, досвід в обох випадках вартий уваги.

Так, нашу увагу привернув університетський каталог вибіркового дисциплін усіх рівнів Ужгородського національного університету (Загальноуніверситетський каталог). Помітно виділяються курси, які у 2025 році доповнили колекцію вибіркового дисциплін на 2025–2026 н.р.: «Оздоровчо-рекреаційні заходи для осіб, постраждалих внаслідок бойових дій», «Навички, що врятовують: тренінги з основ парамедичної допомоги», «Організація власного бізнесу у часи невизначеності», «Безпілотні літальні апарати (БПЛА)», «Гібридна війна Росії проти України: уроки та висновки». Нові дисципліни сфокусовані на аспектах посилення стресостійкості, стабілізації психічного стану проявів психічних розладів, первинної медичної допомоги в кризових ситуаціях, інформаційної гігієни, медіаграмотності тощо.

Окремі курси каталогу, не пов'язані напряму з воєнною ситуацією, привертають увагу креативними назвами, цікавим контентом, підкреслено практичним спрямуванням: «Енергія, фокус уваги і тайм-менеджмент у креативних професіях: як не вигорати і завжди з наснагою працювати», «Три кроки до здоров'я: поради сімейного лікаря», «Аптечка вдома: від А до парацетамолу. Основи долікарської допомоги», «Основи статевих виховання: “відкрито про інтимне”» (Загаль-

ноуніверситетський каталог). Вочевидь, досвід номінування дисциплін з підкреслено практичним спрямуванням, котрі одразу привертають увагу здобувачів, вартий творчого наслідування й розвитку.

Нашу увагу привернула вибіркова дисципліна «Безпілотні літальні апарати (БПЛА)». Мета опанування курсу, запропонована кафедрою твердотільної електроніки та інформаційної безпеки, – «формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок з розробки та експлуатації безпілотних літальних апаратів (БПЛА), включаючи їх конструкцію, принципи роботи, програмне забезпечення для управління та навігації, а також оволодіння сучасними технологіями пілотування, як на симуляторах, так і в реальних умовах. Дисципліна також передбачає навчання забезпеченню безпеки польотів, виконання операцій в різних умовах і підготовку до професійної діяльності в сфері використання БПЛА для цивільних та комерційних задач» (Загальноуніверситетський каталог). Важливо, що в курсі зацентровано увагу на можливостях використання набутих знань як у воєнний час, так і мирний. За результатами навчання здобувачі будуть уміти здійснювати певні налаштування та попередню підготовку БПЛА до польоту, зможуть використовувати симулятори для відпрацювання навичок керування дронами, навчатися виконувати польоти на БПЛА в різних умовах: від тренувальних до реальних місій; зможуть проводити аналіз та обробку даних, зібраних за допомогою БПЛА тощо. Актуальність контенту дисципліни, практичний її складник, чіткість прописаних знань і умінь, мета і завдання питань не викликають. Відповідність названого курсу потребам часу є вагомою і з огляду на усвідомлення наочних і прихованих небезпек у сучасності.

Якщо курси, згадані вище, легко знаходять свою нішу в загальноуніверситетських каталогах вибіркового дисциплін, то оновлення блоку вибіркового дисциплін предметних (галузевих) освітніх програм подекуди здійснювати важче. Між тим прописані «лінії» і «блоки» вибіркового складників профільних кафедр, кафедр, дотичних до основної підготовки здобувачів оптимізують процес оновлення елективів. Так, до підготовки здобувачів спеціальності В 11 Філологія галузі знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки доречним стає залучення дисциплін з історії, соціології, політології, культурології, мистецтвознавства, а також безпеки життя, інформаційної гігієни.

Наприклад, серед вибіркового компонентів у 2025–2026 навчальному році ОП «Прикладна лінгвістика» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова (спеціальність В 11

Філологія, спеціалізація В 11.01 Прикладна лінгвістика) першого (бакалаврського) рівня освіти з'явилися нові вибіркові компоненти: «Домедична допомога та основи медичних знань», «Феномен тоталітаризму, його прояви та шляхи подолання в Україні», «Література духовного опору», «Історія лінгвоциду української мови», «Усна історія української нації у XX–XXI ст.: соціальні катастрофи крізь призму пам'яті» (Дисципліни вільного вибору) тощо. Нашу увагу привернув курс «Література духовного опору», аналогів якого не було знайдено в каталогах вибірових компонентів будь-якого рівня в українських вишах. Зміст курсу складають художні твори, написані в період Революції гідності, Євромайдану і часів російсько-української війни з 2014 року. Мета навчальної дисципліни – «розкрити закономірності формування, становлення й розвитку сучасної української літератури початку XXI століття (період Майдану 2004, 2014, російсько-української війни)» (Дисципліни вільного вибору). Дисципліна, побудована на свіжому емпіричному матеріалі, виглядає системною, цілісною, є актуальною і дуже потрібною здобувачам освіти, які мають можливість спостерігати за процесами, акцентованими в змісті дисципліни, буквально наживо, адже художні твори, написані письменниками-воїнами, іншими авторами, які переживають досвід війни в художній спосіб, на очах здобувача наповнюють літературний процес в Україні. Курс присвячено як художнім творам часів двох Майданів, так і періоду вторгнення; друга частина курсу є більшою за змістовним наповненням. Опанування текстів сучасного письма є важливим для здобувачів спеціальності «Прикладна лінгвістика», адже тексти засвідчили повернення в масову затребуваність конвенційної творчості, котра до цього виглядала маргіналізованою. Викладацький акцент на важливості захисту своєї держави, межевої ситуації, екзистенційного досвіду, осмислений сучасними митцями, набув нового вектору громадянської й художньої оцінки ситуації, у якій опинилися викладачі і студенти, виявив слушні пошуки в царині художньої образності, які відповідають конкретним життєвим реаліям. Серед письменників, відібраних авторами дисципліни для ознайомлення, варто назвати Бориса Гумєнюка, Любов Якимчук, Василя Голобородька, Анастасію Афанасьєву, Юрія Іздрика, Олександра Кабанова, Катерину Калитко, Людмилу та Бориса Херсонських, Маріанну Кіяновську, Галини Крук, Оксану Луцишину, Василя Махна, Мар'яну Савку, Остапа Сливинського, Сергія Жадана, Валерія Пузіка тощо – наших сучасників, постійних

учасників літературних фестивалів, мистецьких зустрічей тощо. Курс викликав інтерес у здобувачів через актуальну художню діагностичність загального тривожного стану суспільної думки, відображення цілої амплітуди емоційно-експресивних реакцій, що супроводжували драматичні й трагічні події весни 2022 року в Україні та подальших місяців війни. Прикметно, що курс передбачає як лекційні, так і практичні заняття. На останніх передбачається аналіз конкретних текстів і збірок, спілкування орієнтоване на розвиток навичок як загального характеру (пошук інформації, її систематизація), так і професійно орієнтованих навичок (уміння аналізувати тексти, займатися науковою діяльністю тощо).

Привертає увагу і список рекомендованої літератури до ВК, більшість позицій у якій складають праці останніх трьох років. Цілком очевидно, що дисципліна сформована як реакція на потреби часу, засвідчила високий рівень її укладача, котрий уважно стежить за новинками літератури, швидко імплементує тексти в навчальний процес, обізнаний із реаліями сучасного літературного процесу, що, безперечно, вимагало додаткових зусиль, саморозвитку й самовдосконалення.

Висновки. Таким чином, здійснений моніторинг змін у каталогах вибірових дисциплін освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» і «магістр» у вищих навчальних закладах України у 2024–2025 рр. засвідчив важливість постійного оновлення цих самих каталогів відповідно до потреб доби. Багато вищих навчальних закладів включили до каталогу елективів вишу та окремих освітніх програм нові курси, актуальні з погляду розвитку громадянських, комунікативних, поведінкових, здоров'язбережувальних, лідерських та особистих компетентностей. Дисципліни сформовано як з урахуванням чинних сформованих компетентностей, задоволення освітніх запитів, так і врахування вимог доби і розвитку особистості. Основними чинниками оновлення ВК в період воєнного стану мають стати такі: націленість курсів на практичне застосування, креативність назви і наповнення дисципліни, імплементація знань у мирний і воєнний час, відповідність вимогам динамічного світу. Між тим контент вибірових освітніх компонентів не повинен надто далеко відходити від основного фаху здобувача, наділеного унікальною можливістю поєднувати міждисциплінарні знання і навички або поглиблювати компетентності у сфері власних ініціатив. Більш гнучким у цьому сенсі має стати загальноуніверситетський каталог вибірових компонентів, адже він меншою мірою прив'язаний до конкретного фаху.

СПИСОК ВИКОРАСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біницька К. М., Беземчук Л. В., Нагорний Я. В. Роль вибіркового освітніх компонентів фахового спрямування в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до формування національної самосвідомості учнів. Педагогічний альманах. 2024. № 55. С. 63-72.
2. Бойчук Ю., Борисов В., Чехратова О. Роль вибіркового дисциплін у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої педагогічної освіти. Новий коле́гіум. 2024. № 4 (116). С. 78-85.
3. Денисенко Н. Г., Борбич Н. В., Марчук С. С., Чемерис І. В. Роль вибіркового освітніх компонентів у формуванні soft skills майбутніх учителів нової української школи. Академічні студії. Серія «педагогіка». 2023. № 3. С. 42-50.
4. Дисципліни вільного вибору. Філологічний факультет ОНУ імені І. І. Мечникова URL: <http://philolog.onu.edu.ua/uk/dokumenty> (дата звернення 1.09.2025)
5. Загальноуніверситетський каталог вибіркового навчальних дисциплін на 2025-2026 н.р. Ужгородського національного університету. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/81865> (дата звернення 20.09.2025)
6. Закон України «Про вищу освіту». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#> (дата звернення 21.09.2025)
7. Продан В. Освіта в умовах війни та надзвичайних ситуацій: досвід країн та перспективи для України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. Вип. 78. Ч. 1. С. 126-132.
8. Пушкарьова О. М. Реалізація вибіркового компонента «Розвиток дослідницьких навичок» для підготовки здобувачів заочної форми навчання: досвід та результати. Медична освіта. 2025. № 2. С. 31-34.
9. Солодухін С., Хорошун В. Формування варіативної компоненти в навчальних планах підготовки студентів в умовах реалізації закону про вищу освіту. Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку освітнього простору: глобальний вимір». Запоріжжя, 2019. С. 141-143.
10. Стучинська Н. В., Матвієнко М. М. Роль вибіркового дисциплін у формуванні цифрової компетентності майбутніх лікарів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2023. № 88. С. 138-146.
11. Ясніковська С. М. Особливості впровадження вибіркового дисциплін в навчальний процес. The 10th International scientific and practical conference "Dynamics of the development of world science" (June 10-12, 2020) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2020. Pp. 845-848.

REFERENCES

1. Binytska, K. M., Bezemchuk, L. V., Nahornyi, Ya. V. (2024). Rol vybirkovykh osvitykh komponentiv fakhovoho spryamuvannya v pidhotovtsi maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do formuvannya natsionalnoi samosvidomosti uchniv [The role of selective educational components of a professional orientation in the preparation of a future music teacher for the formation of students' national self-awareness]. *Pedahohichnyi almanakh*, 55, 63-72 [in Ukrainian].
2. Boichuk, Yu., Borysov, V., Chekhratova, O. (2024). Rol vybirkovykh dystsyplin u formuvanni indyvidualnoi osvitynoi traiektorii zdobuvachiv vyshchoi pedahohichnoi osvity [The role of elective subjects in shaping the individual educational trajectory of applicants for higher pedagogical education]. *Novyi kolehium*, 4 (116), 78-85 [in Ukrainian].
3. Denysenko, N. H., Borbych, N. V., Marchuk, S. S., Chemerys, I. V. (2023). Rol vybirkovykh osvitykh komponentiv u formuvanni soft skills maibutnykh uchyteliv novoi ukrainskoi shkoly [The role of selective educational components in the formation of soft skills of future teachers of the new Ukrainian school]. *Akademichni studii. Seriya «pedahohika»*, 3, 42-50.
4. Dystsypliny vilnoho vyboru. Filolohichnyi fakultet ONU imeni I. I. Mechnykova [Free choice subjects. Faculty of Philology of I. I. Mechnikov ONU] URL: <http://philolog.onu.edu.ua/uk/dokumenty> [in Ukrainian].
5. Zahalnouniversytetskyi kataloh vybirkovykh navchalnykh dystsyplin na 2025-2026 n. Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu [General university catalog of elective subjects for the 2025-2026 academic year of Uzhhorod National University]. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/81865> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu». Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy [Law of Ukraine "On Higher Education". Official web portal of the Parliament of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#> (data zvernennia 21.09.2025) [in Ukrainian].
7. Prodan, V. (2023). Osvita v umovakh viiny ta nadzvychainykh sytuatsii: dosvid krain ta perspektyvy dlia Ukrainy [Education in conditions of war and emergency situations: experience of countries and prospects for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho nniversytetu*, 78 (1), 126-132 [in Ukrainian].
8. Pushkarova, O. M. (2025). Realizatsiia vybirkovoho komponenta «rozvytok doslidnytskykh navychok» dlia pidhotovky zdobuvachiv zaochnoi formy navchannia: dosvid ta rezultaty [Implementation of the elective component "development of research skills" for the training of applicants for part-time studies: experience and results]. *Medychna osvita*, 2, 31-34 [in Ukrainian].
9. Solodukhin, S., Khoroshun, V. (2019). Formuvannya variativnoi komponenty v navchalnykh planakh pidhotovky studentiv v umovakh realizatsii zakonu pro vyshchu osvitu [Formation of a variable component in the curricula of student training in the context of the implementation of the law on higher education]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii «Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku osvithnoho prostoru: hlobalnyi vymir»*, Zaporizhzhia, 141-143 [in Ukrainian].
10. Stuchynska, N. V., Matvienko, M. M. (2023). Rol vybirkovykh dystsyplin u formuvanni tsyfrovoy kompetentnosti maibutnykh likariv [The role of elective disciplines in the formation of digital competence of future doctors]. *Pedahohika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 88, 138-146 [in Ukrainian].
11. Iasniovskaya, S. M. (2020). Osoblyvosti vprovadzhennia vybirkovykh dystsyplin v navchalnyi protses [Peculiarities of introducing elective disciplines into the educational process]. The 10th International scientific and practical conference "Dynamics of the development of world science" (June 10-12, 2020) Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 845-848 [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 29.10.2025

Дата публікації: